

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

ZAMĚSTNÁVÁNÍ CIZINCŮ V ČESKÉ REPUBLICE

Bakalářská práce

Autor práce: Petra Fišerová

Vedoucí práce: Mgr. Jitka Dvořáková, Ph.D.

Datum odevzdání práce: 22. května 2008

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Zaměstnávání cizinců v České republice vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

V Českých Budějovicích, dne 30. dubna 2008

Na tomto místě bych chtěla poděkovat za cenné rady a informace vedoucí práce Mgr. Jitce Dvořákové, Ph.D., dále pak zaměstnancům Multikulturního centra v Českých Budějovicích, přede všemi pak paní Iriňě Mečřřové, dále zaměstnancům Diecézní charity České Budějovice, především slečně Janě Bařřincové.

SUMMARY

Movement of citizens for work used to be and is a worldwide phenomenon – whether we consider moving of people for work within one country or between various countries. Since the beginning of the nineties, many foreigners have been coming to the Czech Republic with an intention to find work here and to improve therefore their living conditions. However, often they do not succeed to meet that goal as they wanted. In particular citizens from the former Soviet Union and various Asia countries do not find the best work conditions and assertion.

If we do not mention illegal employment, even those who are employed legally often work for minimum salaries, in bad conditions and under continuous risk of expatriation.

In this dissertation I focus on comparison of work conditions and work opportunities of citizens from so called Western countries and those from the former Soviet Union and South-Eastern Asia.

Besides, in the theoretical part I endeavour to clarify the issue of so called client system which deteriorates strongly work conditions of citizens from the countries of the Confederation of Independent States and Russia.

OBSAH

ÚVOD	7
1. SOUČASNÝ STAV	8
1.1 Typy pobytů v České republice	8
<i>1.1.1 PŘECHODNÝ POBYT NA ÚZEMÍ</i>	<i>8</i>
1.1.1.1 Vízum k pobytu do 90 dnů – vízum typu C.....	8
1.1.1.2 Vízum k pobytu nad 90dnů – vízum typu D.....	9
1.1.1.3 Vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem <i>strpění pobytu na území</i>	10
1.1.2 DLOUHODOBÉ VÍZUM SMLUVNÍCH STÁTŮ.....	11
1.1.3 PŘECHODNÝ POBYT NA ÚZEMÍ NA ZÁKLADĚ POVOLENÍ <i>K DLOUHODOBÉMU POBYTU</i>	11
1.1.4 TRVALÝ POBYT NA ÚZEMÍ.....	12
1.2 Zaměstnávání cizinců na území České republiky	14
1.2.1 <i>CO MUSÍ UDĚLAT ZAMĚSTANVATEL, CHCE-LI ZÍSKAT NA PRACOVNÍ MÍSTO CIZINCE</i>	14
1.2.2 <i>CO MUSÍ UDĚLAT CIZINEC, CHCE-LI BÝT LEGÁLNĚ. ZAMĚSTNÁN NA ÚZEMÍ ČR</i>	16
1.3 Povinné pojištění cizinců pracujících na území ČR	17
1.3.1 <i>VEŘEJNÉ ZDRAVOTNÍ POJIŠTĚNÍ CIZINCŮ</i>	17
1.3.2 <i>POJISTNÉ NA SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ</i>	19
1.4 Nostrifikace vzdělávání	20

1.5 Co je to klientský systém v ukrajinském slova smyslu.....	20
<i>1.5.1 ŽIVELNÉ OBDOBÍ.....</i>	<i>21</i>
<i>1.5.2 TRANSFORMAČNÍ OBDOBÍ.....</i>	<i>21</i>
<i>1.5.3 OBDOBÍ STABILIZACE.....</i>	<i>22</i>
1.6 Boj proti klientskému systému.....	23
2. CÍL PRÁCE.....	24
3. METODIKA.....	25
<i>3.1 OPERACIONALIZACE POJMŮ.....</i>	<i>25</i>
<i>3.2 METODA.....</i>	<i>25</i>
<i>3.3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU.....</i>	<i>25</i>
4. VÝSLEDKY.....	26
4.1 Žena, 23 let, pocházející z Moldavska.....	26
4.2 Muž, 55 let, pocházející z Vietnamu.....	27
4.3 Žena, 50 let, pocházející z Ukrajiny.....	28
4.4 Muž, 52 let, pocházející z Uzbekistánu.....	30
4.5 Muž, 29 let, pocházející z Itálie.....	31
4.6 Muž, 57 let, pocházející z Ukrajiny.....	32
4.7 Muž, 25 let, pocházející ze Slovenska.....	33
4.8 Žena, 29 let, pocházející z Ukrajiny.....	35
4.9 Žena, 24 let, pocházející z Kazachstánu.....	36
4.10 Muž, 53 let, pocházející ze Slovenska.....	37
4.11 Muž, 45 let, pocházející z Itálie.....	38
5. DISKUZE.....	41
6. ZÁVĚR.....	44
7. KLÍČOVÁ SLOVA.....	45
8. POUŽITÁ LITERATURA.....	46
9. PŘÍLOHY.....	47

ÚVOD

Migrace obyvatelstva za prací byla a je celosvětovým fenoménem – ať již uvažujeme o migraci v rámci jednoho státu nebo mezi státy různými. Od počátku devadesátých let přijíždí do České republiky velké množství cizinců s úmyslem najít si zde práci a zlepšit tak své životní podmínky. Často se jim ale nedaří tento cíl naplnit podle vlastních představ. Obzvláště občané ze zemí bývalého Sovětského svazu a z různých asijských zemí zde nenacházejí nejlepší pracovní podmínky a uplatnění.

I když pomineme ilegální zaměstnávání, i ti, kteří jsou zde zaměstnáni legálně, často pracují za minimální mzdy, ve špatných podmínkách a pod neustálou hrozbou deportace.

V bakalářské práci se zaměřuji na srovnání pracovních podmínek a pracovního uplatnění občanů z tzv. západních zemí a ze zemí bývalého Sovětského svazu a jihovýchodní Asie.

Dále se v teoretické části snažím o vyjasnění problematiky tzv. klientského systému, který velice ztěžuje pracovní podmínky občanům ze zemí SNS a Ruska.

1. SOUČASNÝ STAV

1.1 Typy pobytů v České republice

1.1.1 PŘECHODNÝ POBYT NA ÚZEMÍ

1.1.1.1 Vízum k pobytu do 90 dnů – vízum typu C

Vízum k pobytu do 90 dnů uděluje, pokud není dále stanoveno jinak, zastupitelský úřad na žádost cizince (Zákon 42/ 2008 Sb., § 26).

Doba platnosti víza podle odstavce 1 se stanoví podle předpokládaného počtu cest na území, nejdéle však na 2 roky (Zákon 42/ 2008 Sb., § 26).

Vízum k pobytu do 90 dnů podle požadavku cizince uděluje zastupitelský úřad jako jednorázové, ke dvěma vstupům nebo vícenásobné (Zákon 42/ 2008 Sb., § 26).

Vízum k pobytu do 90 dnů opravňuje k pobytu na území po dobu v něm uvedenou (Zákon 42/ 2008 Sb., § 26).

Celková doba pobytu na území nesmí překročit 3 měsíce (Zákon 42/ 2008 Sb., §26).

Žádost o udělení víza k pobytu do 90 dnů lze výjimečně podat na hraničním přechodu za podmínek stanovených přímo použitelným právním předpisem Evropských společenství (Zákon 42/ 2008 Sb., § 26).

V tomto případě vízum uděluje a do cestovního dokladu vyznačuje policie (Zákon 42/ 2008 Sb., § 26).

Žádost o udělení víza k pobytu do 90 dnů je na hraničním přechodu dále oprávněn podat rodinný příslušník občana Evropské unie (Zákon 42/ 2008 Sb.).

V tomto případě vízum uděluje a do cestovního dokladu vyznačuje policie (Zákon 42/ 2008 Sb., § 26).

Ten, kdo vízum k pobytu do 90 dnů udělil, v něm uvede účel pobytu (Zákon 42/ 2008 Sb., § 26).

1.1.1.2 Vízum k pobytu nad 90dnů – vízum typu D

Vízum k pobytu nad 90 dnů uděluje policie na žádost cizince, který hodlá pobývat na území za účelem vyžadujícím pobyt na území delší než 3 měsíce (Zákon 42/2008 Sb., § 30).

Vízum k pobytu nad 90 dnů se dále uděluje cizinci za účelem převzetí povolení k trvalému pobytu, povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití rodiny, studia nebo vědeckého výzkumu, povolení k dlouhodobému pobytu vydaného podle § 42 odst. 3 nebo za účelem podání žádosti o povolení k dlouhodobému pobytu vydávaného Ministerstvem zahraničních věcí (Zákon 42/2008 Sb., § 30).

Vízum podle odstavce 1 se uděluje s dobou platnosti na 1 rok, vízum podle odstavce 2 s dobou platnosti na 6 měsíců (Zákon 42/2008 Sb., § 30).

Vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem převzetí povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití rodiny, studia nebo vědeckého výzkumu, povolení k dlouhodobému pobytu vydaného podle § 42 odst. 3 nebo povolení k trvalému pobytu opravňuje cizince k pobytu na území po dobu 3 pracovních dnů (Zákon 42/2008 Sb., § 30). Vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem podání žádosti o povolení k dlouhodobému pobytu vydávaného Ministerstvem zahraničních věcí opravňuje k pobytu po dobu 30 pracovních dnů (Zákon 42/2008 Sb., § 30). V případě, že převzetí povolení podle věty první nebo podání žádosti podle věty druhé brání důvody na vůli cizince nezávislé, považuje se doba pobytu po vstupu cizince na území za prodlouženou až do doby, než tyto důvody pominou (Zákon 42/2008 Sb., § 30). Cizinec je povinen po zániku důvodů podle věty třetí tyto důvody neprodleně oznámit policii, jde-li o vízum udělené za účelem převzetí povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití rodiny, studia nebo vědeckého výzkumu, povolení k dlouhodobému pobytu vydaného podle § 42 odst. 3 nebo povolení k trvalému pobytu, nebo Ministerstvu zahraničních věcí, jde-li o vízum udělené za účelem podání žádosti o povolení k dlouhodobému pobytu vydávaného tímto ministerstvem (Zákon 42/2008 Sb., § 30).

Žádost o udělení víza k pobytu nad 90 dnů za účelem výzkumu je na území oprávněn podat cizinec, který je držitelem povolení k dlouhodobému pobytu za účelem

vědeckého výzkumu na území jiného členského státu Evropské unie a víza k pobytu do 90 dnů, pokud plnění účelu tohoto pobytu vyžaduje pobyt cizince na území delší než 3 měsíce (Zákon 42/ 2008 Sb., § 30).

Žádost o toto vízum se podává na zastupitelském úřadě ČR, tedy mimo území ČR. V případě, že se jedná o vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem zaměstnání, stanoví se doba na jeden rok (Zákon 42/ 2008 Sb., § 30).

1.1.1.3 Vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem strpění pobytu na území

Policie udělí vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem strpění pobytu na území cizinci, kterému ve vycestování z území brání překážka na jeho vůli nezávislá nebo který je svědkem nebo poškozeným v trestním řízení a jeho účast na řízení je nezbytná, který v době platnosti oprávnění k pobytu požádal na území o vydání povolení k trvalému pobytu podle § 67, 68 a § 69 odst. 2, pokud o této žádosti nebylo rozhodnuto v době platnosti oprávnění k pobytu cizince na území, nebo který podal žalobu proti rozhodnutí policie nebo ministerstva, kterým byla zrušena platnost víza k pobytu nad 90 dnů nebo povolení k dlouhodobému pobytu anebo byla zamítnuta žádost o prodloužení platnosti povolení k dlouhodobému pobytu nebo žádost o povolení k trvalému pobytu za podmínky, že současně podal návrh na přiznání odkladného účinku této žaloby (Zákon 42/ 2008 Sb., § 33).

Žádost o udělení víza k pobytu nad 90 dnů za účelem strpění pobytu na území podle odstavce 1 se podává na území policii (Zákon 42/ 2008 Sb., § 33). Policie dále udělí vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem strpění pobytu na území cizinci, jehož vycestování z území není možné (Zákon 42/ 2008 Sb., § 33).

Vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem strpění pobytu na území vyznačuje do cestovního dokladu policie (Zákon 42/ 2008 Sb., § 33).

Dobu platnosti víza k pobytu nad 90 dnů za účelem strpění pobytu na území policie stanoví na dobu nezbytně nutnou, nejdéle však na dobu 1 roku; jde-li o udělení

víza podle odstavce 1 písm. c) nebo d) nebo podle odstavce 3, dobu platnosti stanoví na 6 měsíců (Zákon 42/ 2008 Sb., § 33).

Cizinec, kterému bylo uděleno vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem strpění pobytu na území z důvodu podle odstavce 1 písm. a), je povinen na požádání policie prokázat, že překážka vycestování z území trvá; brání-li tomuto prokázání překážka na vůli cizince nezávislá, lze prokázání nahradit čestným prohlášením (Zákon 42/ 2008 Sb., § 33).

1.1.2 DLOUHODOBÉ VÍZUM SMLUVNÍCH STÁTŮ

Dlouhodobé vízum smluvních států typu D+C opravňuje cizince k pobytu na území České republiky po dobu nejdéle 3 měsíců od data jeho platnosti (Zákon 42/ 2008 Sb., § 39).

Dlouhodobé vízum smluvních států typu D opravňuje cizince k pobytu na území České republiky obdobně jako průjezdní vízum, a to v průběhu 3 měsíců od data jeho platnosti (Zákon 42/ 2008 Sb., § 39).

1.1.3 PŘECHODNÝ POBYT NA ÚZEMÍ NA ZÁKLADĚ POVOLENÍ K DLOUHODOBÉMU POBYTU

Délka povoleného pobytu se může lišit. Obecně lze říci, že pobyt je povolen na takovou dobu, která je potřebnou pro splnění účelu pobytu. Jde-li o dlouhodobý pobyt za účelem sloučení rodiny, povoluje se na max. dobu 2 roky. Povolení k pobytu lze opakovaně prodloužit (OPU, 2006).

Žádost o povolení k dlouhodobému pobytu je oprávněn podat cizinec, který na území pobývá na vízum k pobytu nad 90 dnů, hodlá na území přechodně pobývat po dobu delší než 1 rok a trvá-li stejný účel pobytu (Zákon 42/ 2008 Sb., § 42).

Žádost o povolení k dlouhodobému pobytu je dále oprávněn podat cizinec, který na území pobýval na vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem strpění pobytu podle § 33 odst. 1 písm. a) až c) nebo § 33 odst. 3 a následně na území pobývá na povolení k

dlouhodobému pobytu za účelem strpění pobytu vydaného podle § 43, pobývá-li na území nepřetržitě po dobu nejméně 3 let (Zákon 42/ 2008 Sb., § 42).

Žádost o povolení k dlouhodobému pobytu je dále oprávněn podat manžel, nezletilé nebo zletilé nezaopatřené dítě manžela nebo takové dítě cizince, který žádá o vydání povolení k dlouhodobému pobytu za účelem vědeckého výzkumu nebo již za tímto účelem na území pobývá (Zákon 42/ 2008 Sb., § 42).

Žádost o povolení k dlouhodobému pobytu je dále oprávněn podat cizinec, který na území pobývá jako člen personálu zastupitelského úřadu cizího státu nebo mezinárodní vládní organizace akreditované v České republice anebo jako jeho rodinný příslušník registrovaný Ministerstvem zahraničních věcí (Zákon 42/ 2008 Sb., § 42).

Žádost o povolení k dlouhodobému pobytu podle odstavce 1, 2 nebo 4 se podává policii a žádost o povolení k dlouhodobému pobytu podle odstavce 3 se podává na zastupitelském úřadu na úředním tiskopisu (Zákon 42/ 2008 Sb., § 42).

Podat žádost o povolení k dlouhodobému pobytu policii je dále oprávněn rodinný příslušník výzkumného pracovníka, který je držitelem víza k pobytu nad 90 dnů. V žádosti je cizinec povinen uvést údaje v rozsahu žádosti o povolení k trvalému pobytu. Cizinec je oprávněn pobývat na území po dobu uvedenou v povolení k dlouhodobému pobytu (Zákon 42/ 2008 Sb., § 42).

Pobyt se vždy vztahuje na povolený účel pobytu. Pokud se účel pobytu změní, je třeba, až na výjimky, žádat policii o udělení nového povolení k pobytu (OPU, 2006).

1.1.4 TRVALÝ POBYT NA ÚZEMÍ

Cizinec je oprávněn pobývat na území v rámci trvalého pobytu na základě a) povolení k trvalému pobytu, nebo b) rozhodnutí příslušného orgánu o svěřeni tohoto cizince do náhradní výchovy (Zákon 42/ 2008 Sb., § 65).

Povolení k trvalému pobytu se bez podmínky předchozího nepřetržitého pobytu na území vydá cizinci:

a) který o vydání tohoto povolení žádá z humanitárních důvodů, zejména

1. je-li manželem azylanta a manželství vzniklo před vstupem azylanta na území,
2. je-li nezletilým dítětem azylanta nebo dítětem, které je závislé na péči azylanta, pokud nepožádá o udělení azylu, nebo 3. byl-li v minulosti státním občanem České republiky,

b) který o vydání tohoto povolení žádá z jiných důvodů hodných zvláštního zřetele,

c) na jeho žádost, pokud je jeho pobyt na území v zájmu České republiky, nebo

d) který o vydání tohoto povolení žádá jako nezletilé nebo zletilé nezaopatřené dítě cizince, jenž na území pobývá na základě povolení k trvalému pobytu, je-li důvodem žádosti společné soužití těchto cizinců (Zákon 42/ 2008 Sb., § 66).

Povolení k trvalému pobytu se po 4 letech nepřetržitého pobytu na území vydá na žádost cizinci, který na území pobývá v rámci přechodného pobytu po ukončení řízení o udělení mezinárodní ochrany za podmínky, že nejméně poslední dva roky probíhalo řízení o udělení mezinárodní ochrany, včetně případného řízení o kasační stížnosti (Zákon 42/ 2008 Sb., § 67).

Povolení k trvalému pobytu se vydá, je-li žadatelem cizinec, který:

a) je mladší 18 let,

b) se není schopen o sebe sám postarat z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, nebo

c) je osamělý a starší 65 let (Zákon 42/ 2008 Sb., § 67).

Povolení k trvalému pobytu se může při splnění podmínek uvedených v odstavci 1 dále vydat, je-li žadatelem cizinec,

a) který je rodičem cizince uvedeného v odstavci 2 písm. a) nebo b),

b) kterému byl rozhodnutím příslušného orgánu cizinec uvedený v odstavci 2 písm. a) nebo b) svěřen do péče, nebo

c) který je jiným přímým příbuzným ve vzestupné nebo sestupné linii cizince uvedeného v odstavci 2, na jehož osobní péči je cizinec uvedený v odstavci 2 závislý (Zákon 42/ 2008 Sb., § 67).

Žádost je při splnění podmínek v odstavci 1 oprávněn podat i cizinec, který o vydání tohoto povolení žádá z jiných důvodů hodných zvláštního zřetele (Zákon 42/ 2008 Sb., § 67).

Žádost lze podat ministerstvu nejpozději do 2 měsíců po pravomocném ukončení řízení o udělení mezinárodní ochrany (Zákon 42/ 2008 Sb., § 67).

Povolení k trvalému pobytu může být vydáno cizinci uvedenému v odstavci 3, pouze bylo-li toto povolení vydáno cizinci uvedenému v odstavci 2 (Zákon 42/ 2008 Sb., § 67).

Splnění podmínky nepřetržitého pobytu na území lze prominout z důvodů hodných zvláštního zřetele, zejména je-li oprávněným cizincem osoba mladší 15 let nebo nepříznivý zdravotní stav žadatele nastal za pobytu na území (Zákon 42/ 2008 Sb., § 67).

Povolení k trvalému pobytu se na žádost vydá cizinci po 5 letech nepřetržitého pobytu na území (Zákon 42/ 2008 Sb., § 68).

Typy pobytů, které jsou zde uvedeny, nejsou zcela vyčerpávající. Podrobněji je celá problematika pobytu cizinců a všechny typy pobytů cizinců v ČR obsaženy v zákoně číslo 42/2008 Sb., Zákon o pobytu cizinců.

1.2 Zaměstnávání cizinců na území České republiky

1.2.1 CO MUSÍ UDĚLAT ZAMĚSTANVATEL, CHCE-LI ZÍSKAT NA RACOVNÁ MÍSTO CIZINCE

Zaměstnavatel musí volné pracovní místo nahlásit na Úřadě práce (dále jen ÚP) jako volné. Musí prokázat, že na toto místo nelze obsadit občanem ČR, obzvláště

jednalo-li by se o občana registrovaného na úřadě práce. Pokud si to ÚP vyžádá, dokládá zaměstnavatel ve správním řízení, jakými prostředky se snažil pracovní místo obsadit, zda-li volné místo dostatečně inzeroval, pokoušel se neúspěšně o zácvik nového pracovníka – občana ČR, atd.

Volným pracovním místem se rozumí takové místo, které zaměstnavatel nově vytvořil nebo které se uvolnilo (Zaměstnávání cizinců a vysílání zaměstnanců a OSVČ do ciziny, 2006). Charakteristika volného pracovního místa hlášeného ÚP musí být totožná s charakteristikou místa, na které zaměstnavatel zamýšlí získávat zaměstnance, případně cizince (Zaměstnávání cizinců a vysílání zaměstnanců a OSVČ do ciziny, 2006). V případě zaměstnání cizince je zaměstnavatel povinen řádnout tomuto cizinci tytéž pracovní a mzdové podmínky jako u občana ČR ve stejném pracovním zařazení podle platných právních předpisů, případně v souladu s kolektivními smlouvami nebo pracovními smlouvami (Zaměstnávání cizinců a vysílání zaměstnanců a OSVČ do ciziny, 2006).

Chce-li zaměstnavatel zaměstnávat cizince, je předpokladem i to, že cizinci budou sociálně i zdravotně pojištěni, stejně tak jako občané ČR.

Zaměstnavatel, ať už fyzická nebo právnická osoba musí vždy žádat o povolení k získávání zaměstnanců ze zahraničí. Tím se stává, co by budoucí zaměstnavatel, účastníkem správního řízení.

Žádost musí obsahovat identifikační údaje zaměstnavatele, údaje o pracovní pozici – včetně jeho charakteristiky (tzn. druh práce, místo výkonu zaměstnání, základní údaje o pracovních mzdových podmínkách). Zaměstnavatel musí dále uvést, kolik cizinců požaduje, jakou by měli mít kvalifikaci a na jak dlouho je hodlá zaměstnat.

K žádosti musí zaměstnavatel přiložit úředně ověřenou kopii dokumentu, který mu dává právo zaměstnávat osoby (tzn. výpis z obchodního rejstříku, živnostenský list, atd.).

Bude-li zaměstnavatel ÚP vyzván, musí doložit i to, že má kde cizince ubytovat.

Pokud zaměstnavatel obdržel od ÚP povolení získávat zaměstnance ze zahraničí, může cizince zaměstnat pouze tehdy, že tento cizinec má platné povolení k zaměstnání od ÚP podle místa výkonu práce, platné vízum k pobytu za účelem zaměstnání, písemně uzavřenou pracovní smlouvu na dobu, která je v souladu s dobou uvedenou ÚP na rozhodnutí o povolení k zaměstnání cizince, a za předpokladu, že zaměstnavatel ho ohlásil k platbě dávek sociálního a zdravotního pojištění (Zaměstnávání cizinců a vysílání zaměstnanců a OSVČ do ciziny, 2006).

Zaměstnavatel má povinnost oznámit obsazení volného pracovního místa zaměstnancem, který není občanem ČR, ÚP nejpozději do 10 kalendářních dnů. Dále musí ÚP informovat o tom, že cizinec, kterému bylo uděleno povolení k zaměstnání, do zaměstnání vůbec nenastoupil, případně pracovní poměr ukončil ještě před uplynutím doby uvedené na povolení k zaměstnání.

1.2.2 CO MUSÍ UDĚLAT CIZINEC, CHCE-LI BÝT LEGÁLNĚ ZAMĚSTNÁN NA ÚZEMÍ ČR

Cizinec musí podat ještě před příchodem na území ČR písemnou žádost k příslušnému ÚP podle budoucího místa zaměstnání. Tím se stává účastníkem správního řízení, v němž může být zastoupen na základě plné moci např. zaměstnavatelem.

O povolení k zaměstnání žádá cizinec, který chce být zaměstnán na území ČR v pracovněprávním vztahu k tuzemské fyzické nebo právnické osobě, nebo je v pracovněprávním vztahu k zahraničnímu zaměstnavateli, který ho vysílá k výkonu práce na území ČR na základě jiné smlouvy uzavřené s tuzemskou právnickou nebo fyzickou osobou (Zaměstnávání cizinců a vysílání zaměstnanců a OSVČ do ciziny, 2006).

Žádost o povolení k zaměstnání musí obsahovat identifikační údaje cizince, adresu trvalého bydliště v zemi původu a doručovací adresu, číslo cestovního dokladu a název toho, kdy cestovní doklad vydal, dále pak identifikační údaje budoucího zaměstnavatele, druh práce, který zamýšlí vykonávat, místo, kde bude práci vykonávat a dobu, po kterou bude u zaměstnavatele tuto práci vykonávat.

Povolení k zaměstnání vydává ÚP jen na pracovní místo, které je zaměstnavatelem hlášené jako volné a nelze ho obsadit pracovníkem – občanem ČR. Zaměstnavatel na toto pracovní místo musí mít povolení získávat zaměstnance ze zahraničí. Je nepřenosné, vydané na dobu určitou (maximálně na dobu jednoho roku), ale cizinec může i opakovaně žádat o prodloužení. Vyžaduje se pro všechny pracovněprávní vztahy ve smyslu zákoníku práce vykonané cizincem na území ČR, tj. pracovní poměr, vedlejší pracovní poměr, dohoda o pracovní činnosti a to i tehdy, dochází-li k souběhu těchto pracovněprávních vztahů (Zaměstnávání cizinců a vysílání zaměstnanců a OSVČ do ciziny, 2006).

1.3 Povinné pojištění cizinců pracujících na území ČR

Jak již bylo řečeno, cizinci zaměstnaní na území ČR, jsou povinni, stejně jako občané ČR, účastnit se plateb na zdravotní a důchodové pojištění. Jsou-li tito cizinci zaměstnanci nějaké firmy a nemají zde trvalý pobyt, mají povinnost přispívat i na nemocenské pojištění. Toto vědí i nejrůznější zprostředkovatelé a ukrajinští klienti, kteří s falešnými pojistkami čile obchodují.

1.3.1 VEŘEJNÉ ZDRAVOTNÍ POJIŠTĚNÍ CIZINCŮ

Ze zákona je v České republice povinně zdravotně pojištěna každá osoba, která má na území ČR trvalý pobyt, tzn. i cizinec, který má na území ČR povolen trvalý pobyt (www.vzp.cz, 2008). Povinnost účastnit se zdravotního pojištění vzniká získáním trvalého pobytu na území a zaniká úmrtím pojištěnce, prohlášením za mrtvého, případně ukončením trvalého pobytu v ČR. Cizinci bez trvalého pobytu na území ČR se mohou účastnit zdravotního pojištění pouze jako zaměstnanci zaměstnavatele, jenž má sídlo na území ČR. Toto zaměstnání musí zakládat účast i na nemocenském pojištění. Cizinec bez trvalého pobytu tedy nemůže být účasten veřejného zdravotního pojištění, aniž by byl účasten nemocenského pojištění jako zaměstnanec (www.vzp.cz, 2008). Stejně jako nástupy a ukončení zaměstnání ostatních zaměstnanců, je zaměstnavatel povinen oznámit zdravotní pojišťovně i vznik a ukončení účasti v nemocenském pojištění zaměstnance, který je cizincem bez trvalého pobytu (www.vzp.cz, 2008). Zdravotní

pojišťovna tomuto cizinci vystaví průkaz zelené barvy. Cizinec, kterému nebyl udělen trvalý pobyt na území ČR, přesto tady pobývá a není zde zaměstnán, má možnost si se zdravotní pojišťovnou uzavřít smluvní zdravotní pojištění.

V některých zvláštních případech se na cizince hledí, jako by trvalý pobyt měl, ačkoli tomu tak není. Jsou to např.:

- azylanty po dobu platnosti rozhodnutí o udělení azylu,
- děti, narozené azylantkám po dobu než bude rozhodnuto o azylu nebo jiném druhu pobytu dítěte,
- cizince svěřené do náhradní výchovy rozhodnutím příslušného orgánu, je-li alespoň jedna fyzická osoba, jíž je cizinec svěřen, přihlášená k trvalému pobytu na území ČR nebo se na území ČR nachází ústav, ve kterém je dítě umístěno,
- děti cizinců od okamžiku narození do právní moci rozhodnutí o povolení pobytu, jde-li o děti rodičů, kteří mají povolen trvalý pobyt a podají v zákonem stanové lhůtě žádost o udělení povolení k pobytu dítěte,
- cizinci požívající dočasné ochrany,
- cizinci, kteří obdrželi rozhodnutí o neudělení azylu, ve kterém byla vyslovena překážka pro vycestování podle zákona o azylu; takovému cizinci udělí Policie vízum k pobytu do 90 dnů, které cizince opravňuje k pobytu na území po dobu 15 pracovních dnů ode dne udělení víza,
- cizinci, kterým bylo uděleno vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem strpění pobytu v případech uvedených v § 32 odst. 2 zákona o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů, (např. pokud vycestování brání překážka na jeho vůli nezávislá); dobu platnosti víza stanoví Policie na dobu nezbytně nutnou, nejdéle na dobu 1 roku,
- cizinci, kterým bylo uděleno povolení k dlouhodobému pobytu za účelem strpění pobytu, pokud jejich pobyt na území bude delší než 1 rok a trvají-li důvody, pro které bylo uděleno vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem strpění pobytu na území (www.vzp.cz, 2008).

Z zdravotního pojištění cizinců se hradí zahraničním návštěvníkům ČR zdravotní péče, jenž je jim poskytována na území ČR. Smluvní zdravotní pojištění lze

sjednat až na dobu jednoho roku. V České republice existují dva typy pojištění, které si cizinci, kteří zde pracují, mohou sjednat – Zdravotní pojištění cizinců pro případ neodkladné péče a Zdravotní pojištění cizinců pro případ komplexní péče.

Zdravotní pojištění cizinců pro případ neodkladné péče zabezpečuje, na území České republiky a v tranzitní zemi při cestě do ní, nutnou a neodkladnou zdravotní péči, včetně akutního ošetření zubů (www.vzp.cz, 2008).

Zdravotní pojištění cizinců pro případ komplexní péče je určeno těm, kteří požadují zdravotní péči v ČR v rozsahu, který je téměř shodný s veřejným zdravotním pojištěním českých občanů. Pro uzavření pojistné smlouvy musí žadatel podstoupit vstupní lékařskou prohlídku u smluvního lékaře pojišťovny. Pojištění nabývá účinnosti po uzavření pojistné smlouvy vždy k prvnímu dni v měsíci a sjednává se na celé měsíce (www.vzp.cz, 2008). Minimální doba, na kterou se lze pojistit činí 6 měsíců. Jediná pojišťovna, která na území ČR toto pojištění nabízí je Pojišťovna VZP, dceřiná společnost Všeobecné zdravotní pojišťovny.

Jakmile cizinec získá trvalý pobyt, nastane mu povinnost být účasten na veřejném zdravotním pojištění. Tím ale nezaniká jeho smluvní pojištění, v případě, že ho měl uzavřené. Toto pojištění zaniká až na písemnou žádost, po vyřízení žádosti může být pojištěnci vrácen přeplatek. V případě, že cizinec zde byl zaměstnán, zaměstnavatel za něho odváděl pojistné do systému veřejného zdravotního pojištění, musí i tak neprodleně pojišťovně nahlásit skutečnost, že získal trvalý pobyt. Tím získá stejná práva jako každý pojištěnec – občan ČR, zejména právo vybrat si zdravotní pojišťovnu a vybrat si a zdravotnické zařízení, které jsou b' ve smluvním vztahu k příslušné zdravotní pojišťovně (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2007).

1.3.2 POJISTNÉ NA SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ

V tomto případě platí stejné podmínky jako u občanů ČR, tzn. buď za cizince odvádí pojistné zaměstnavatel, nebo, je-li cizinec registrován jako osoba samostatně výdělečně činná, platí pojistné sám se stejnými podmínkami jako občané ČR.

1.4 Nostrifikace vzdělávání

Pokud je cizinec držitelem dokladu o dosaženém vzdělání ze zahraničí, může si toto vzdělání nechat nostrifikovat v ČR. V případě zahraničního vysvědčení ze základních, středních a vyšších odborných škol rozhoduje o nostrifikaci příslušný krajský úřad v regionu, kde je cizinec přihlášen k pobytu (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2007). Pokud si chce cizinec požádat o nostrifikaci vysokoškolského vzdělání, musí podat žádost na rektorát veřejné vysoké školy, která má akreditovaný obsahově podobný studijní program, ministerstvo obrany, jedná-li se o vzdělání v oblasti vojenství, ministerstvo vnitra, jedná-li se o vzdělání v oblasti bezpečnostních sil nebo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, jedná-li se o vzdělání získané v Afghánistánu, Bulharsku, Bosně a Hercegovině, Slovinsku, Polsku, Maďarsku, Gruzii, Turkmenistánu a Tádžikistánu.

1.5 Co je to klientský systém v ukrajinském slova smyslu

Klientský systém je problém týkající se především Ukrajiny, ale i ostatních bývalých sovětských republik. Dnešní klienti se často objevovali už v dobách bývalého režimu, kdy jakoby suplovali špatně fungující státní instituce. Byla to funkce postavená na základě neformálních sítí a vztahů. Vznik a mocenská praxe tzv. svévolného státu generuje potřebu po alternativních zdrojích moci a práva (www.iom.cz, 2005).

Ukrajinské klienty lze považovat za určité zprostředkovatele. Ať již mají zprostředkovávat zaměstnání jako takové nebo třeba ubytování, které je nutné, proto aby cizinec získal potřebné povolení k zaměstnávání. Velice často klienti obchodují také se zdravotními pojistkami, které cizinci potřebují mít na území ČR uzavřené.

Migrace Ukrajinců a občanů jiných států SNS a Ruska za prací do ČR prošla poměrně krátkým, ale bouřlivým vývojem. Na úrovni ideálního modelu lze stanovit a pracovním pojmenovat tři etapy: Tzv. živelné období od počátku 90. let do roku 1996; transformační období do roku 2000 a současná etapa snese označení stabilizační období (www.iom.cz, 2005).

1.5.1 ŽIVELNÉ OBDOBÍ

Období první poloviny 90. let 20. století je často nepříhodně označována jako liberální. Je to období poznamenané, který provázal změny ekonomického i politického prostředí. Příliv pracovníků z Ukrajiny nebyl tudíž dostatečně předjímaný a řízený ze strany státních institucí, ale ani z pozice neformálních pravidel (www.iom.cz, 2005). Je to období, kdy do ČR přijíždějí cizinci zcela neznalí místních poměrů a s poněkud naivními a iluzorními představami o svém budoucím pracovním uplatnění. Toto období se vyznačuje trhem práce pod otevřeným nebem, např. na Výstavišti v Holešovicích. Tam si vybírali pracovníky jednak přímo zaměstnavatelé a dále zprostředkovatelé.

Neformální sítě obstarávaly organizaci prakticky bez transakčních nákladů, až do doby, dokud se na trhu s prací migrantů neprojeví omezující opatření státní administrativy, tj. v roce 1996 (www.iom.cz, 2005).

Na konci poloviny devadesátých let se už utvářejí neformální organizátoři pracovní migrace – klienti. Rozšiřuje se okrádání a přepadání krajanů, kteří se vraceli do vlasti a vezli si s sebou úspory.

1.5.2 TRANSFORMAČNÍ OBDOBÍ

Bod obratu (co do způsobů organizování přílivu levné pracovní síly z Ukrajiny) byl předznamenán zhoršujícím se makroekonomickým stavem českého hospodářství, restriktivními opatřeními pro vstup cizinců na trh práce a paradoxně dohodou o vzájemném zaměstnávání mezi Ukrajinou a Českou republikou (www.iom.cz, 2005). Tento způsob regulace, jak se zdá, opakoval stejné chyby, jakých se dopustily západoevropské země v čele s Německem. Roční kvóty nebyly naplněny díky regulačním prostředkům při udělování pracovních povolení. Důsledkem toho je, že se počet legálně přicházejících pracovníků zvýšil minimálně, zatímco narůstá počet příchozích za účelem sloučení rodiny případně podnikání.

Administrativní opatření se stala významným limitem pro přístup k legálnímu zaměstnávání cizinců ze strany zaměstnavatelů i samotných cizinců, což významně zvyšovalo transakční výdaje (včetně časového prodlení na obsazení volného pracovního místa) obou stran (www.iom.cz, 2005).

Na přelom dekády je hypoteticky datován nástup organizovaného zločinu na trh s levnou prací migrantů v ČR, respektive jde o různé legální či pololegální formy organizování pracovní migrace (www.iom.cz, 2005).

Zejména pro velké firmy začalo být výhodnější najímat si na práci firmy než jednotlivce. Tím pádem odpovědnost za pracovníky nesla firma, která je zaměstnávala a ne ta pro kterou byla práce v ČR vykonána (www.iom.cz, 2005). V této době se objevují stále více zvěsti o přepadávání autobusů, ve kterých se vraceli domů ukrajinští pracovníci. Teď už se ale jedná o organizované přepadávání. Vazba mezi klienty a mafiemi ale není prokázána a je značně diskutabilní.

V tomto období se začal konsolidovat soubor neformálních pravidel (způsobů) organizace pracovní migrace ze zemí bývalého Sovětského svazu, to jest co se dnes nazývá „klientský systém“ (www.iom.cz, 2005). Klienti, kteří doposud působili v méně formálních podobách (jako například zástupci tradičních pracovních skupin), začali transformovat své neformální postavení na „instituce“, ustanovovali právnické osoby různého typu (www.iom.cz, 2005).

1.5.3 OBDOBÍ STABILIZACE

To, co se dnes nazývá klientský systém, bylo nejvíce konsolidované v prvních letech 21. století (www.iom.cz, 2005). V tomto období dochází k úpravám v legislativě a je zavedena vízová povinnost pro občany Ukrajiny dne 18. Června 2000. Český stát tímto vytvořil další překážku, kterou je ale och a umožní vstup do republiky. Tímto krokem na jednu stranu reguluje migrační tok, na druhou stranu dovrší institucionalizaci zprostředkování práce (www.iom.cz, 2005).

Souběžně s vývojem institucionální změny je završená konsolidace souboru neformálních pravidel a způsobů organizace komunity dočasných pracovních imigrantů z bývalého SSSR (www.iom.cz, 2005). Stav věci byl takřka hmatatelný v situaci okolo českého zastupitelského úřadu v Kyjevě, kde se každý den tísnilo několik set žadatelů o vízum, kteří museli čekat i několik týdnů (www.iom.cz, 2005).

V tomto „vrcholném období“ klientského systému (přibližně od roku 1999 do 2004) lze definovat ty pozice, o které se tento způsob organizování ekonomického jednání opírá v rámci propojených kontextů trhu práce, organizovaného zločinu a státních institucí ČR (www.iom.cz, 2005).

1.6 Boj proti klientskému systému

Charita česká republika organizuje od 1. ledna 2007 projekt s názvem Asistenční systém zaměstnávání Ukrajinců v ČR. Hlavním cílem a motivem vyhlášení projektu byla snaha snížit nelegální migraci za prací z Ukrajiny do ČR a reálně nabídnout legální „alternativu“ (Kočárková, 2007). Projektem se Charita nesnaží o nějaké masivní podporování ukrajinské migrace, ale chce oslovit potenciálního migranta. Další cíl, o který se Charita snaží je zamezení zneužívání občanů Ukrajiny na českém trhu práce. Projekt je určen pro konkrétní jednotlivce – uchazeče o zaměstnání, nikoli pro širokou veřejnost. Těmto lidem pak chce Charita zajistit poskytnout kompletní servis při vyřizování žádosti o povolení k zaměstnání a žádosti o vízum nad devadesát dní za účelem zaměstnání. Tím v podstatě Charita nahradí funkci klienta, který si ale na rozdíl od Charity nechává za toto zprostředkování platit, a omezí tak v podstatě jeho pole působnosti. Dalším úkolem Charity je monitorování situace na trhu práce o čemž pravidelně informuje Ministerstvo práce a sociálních věcí a Ministerstvo vnitra.

O programu Charita informovala v ukrajinské televizi i inzeráty v tisku. V centrech, která Charita zřídila se na Ukrajině, se zájemci dozvědí, co všechno potřebují k legálnímu zaměstnání v ČR, pracovníci jim pomohou vyplnit potřebné formuláře a informují uchazeče o rizicích nelegální práce v ČR. Služby center jsou zcela zdarma, zájemce zaplatí jen potřebné správní poplatky. V Česku koordinátoři a centra hledají zaměstnavatele, kteří poskytují současně i ubytování (Kariéra, ČTK in Slovo, 2007). Zatím jich bylo osloveno přibližně 250 a asi třetina projevila vůli se do programu zapojit. Zhruba pětina ukrajinských dělníků má vysokoškolské vzdělání, ostatní jsou lidé s maturitou nebo výučním listem.

Další organizací, která se do boje proti klientskému systému zapojila, je Organizace pro pomoc uprchlíkům OPU. V rámci projektu Mobilní služby pro imigranty, bude uskutečňovat mobilní poradenské dny pro cizince s jakýmkoli pobytovým statutem. Cílem projektu je zvýšení legální zaměstnanosti cizinců ve vybraných krajích, jejich udržení se na trhu práce a jejich celková integrace do české společnosti (OPU in Slovo, 2006).

2. CÍL PRÁCE

Zjistit pracovní možnosti a pracovní podmínky cizinců pracujících v České republice. Zjistit, zda existují rozdíly v pracovních možnostech a pracovních podmínkách ve vztahu k národnosti a zemi, z níž tito cizinci přicházejí. Dále pak zjištění, jestli se jejich příchodem do ČR zlepšili jejich životní podmínky či nikoli.

3. METODIKA

3.1 OPERACIONALIZACE POJMŮ

V bakalářské práci definuji příležitost, jakou cizinci mají, aby si našli zaměstnání jako pracovní možnosti. Jedná se o to, jestli jsou schopni si najít práci odpovídající jejich vzdělání či nikoli.

Pracovní podmínky určují, zda cizinci zde zaměstnaní pracují v dobrých pracovních podmínkách, nebo alespoň v podmínkách, v jakých pracují čeští zaměstnanci, zda zaměstnavatelé dodržují bezpečnostní předpisy, dohlíží na používání ochranných pomůcek a jestli podmínky na pracovišti jsou odpovídající předepsaným normám.

3.2 METODA

V rámci bakalářské práce byl proveden kvalitativní výzkum pomocí technik rozhovoru a pozorování. Pro dokreslení bylo použito řízeného rozhovoru, což by částečně standardizované metody. Okruhy byly částečně připravené ve spolupráci s Multikulturálním centrem v Českých Budějovicích. Výzkum probíhal od října 2007 do dubna 2008 ve spolupráci s Diecézní charitou a Multikulturálním centrem v Českých Budějovicích. Pět respondentů jsou osoby, které nejsou klienty žádné z výše jmenovaných organizací a byly vyhledány za účelem výzkumu. Jedná se o osoby, o kterých jsem již z dřívějších dob věděla, že v České republice žijí a pracují.

3.3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU

Výzkumný soubor tvoří 11 cizinců žijících a pracujících v Jihočeském (6 respondentů) a Plzeňském kraji (5 respondentů). Respondenti jsou ve věku od 23 do 57 let. Z celkového počtu jsou 4 ženy a 7 mužů. Tři lidé jsou vedeni jako osoby samostatně výdělečně činné (dále OSVČ), ostatní jsou zaměstnanci různých firem.

4. VÝSLEDKY

4.1 Žena, 23 let, pocházející z Moldavska

V ČR žije a pracuje dva roky. V ČR je zaměstnána na pracovní smlouvu pro českého zaměstnavatele. Pracovní smlouvu obdržela, má její originál, ale smlouva je psaná česky, takže jí respondentka příliš nerozumí. Říká, že některá slova psaná ve smlouvě zná, ale nechápe jejich význam v kontextu. Převažují zde ale prý slova, která se v běžné řeči nepoužívají a ona je tím pádem vůbec nezná.

Práce a zaměstnání

Ve své vlasti se vyučila jako kuchařka se specializací na cukrářskou výrobu. Dnes pracuje jako nekvalifikovaná dělnice. V práci je spokojená, ale přála by si vykonávat jiné zaměstnání. Pracuje na celý úvazek v osmihodinových směnách, ve dvousměnném provozu, někdy na noční směny, ale v sobotu a v neděli jen pokud chce. Výplatní pásku dostává společně s výplatou jedenkrát za měsíc, ale neví, zda-li jí zaměstnavatel proplácí přesčasy. Nikdy zde neměla pracovní úraz.

Životní podmínky

Žena zde má vyšší příjmy, než jaké by měla ve své vlasti. Její výdaje jsou pohyblivé, pokud má chuť si něco koupit, je schopna utratit i celou výplatu, většinou jí ale něco zbude a potom si peníze ukládá.

Rodina

Respondentka je svobodná, bezdětná. Setkává se se svými krajany, bydlí s nimi na ubytovně. Mezi Čechy přátele nemá, občas si ale povídá se spolupracovníky. Zůstává v kontaktu se svoji rodinou v Moldavsku, pokud to situace dovolí, posílá i finanční příspěvky. S příbuznými si telefonuje 1 - 2 za měsíc.

Vztahy

S českými úředníky a policií má dobré zkušenosti, uvádí, že jsou všichni přátelští, ochotní. Jediní, kdo by podle ní mohli své chování zlepšit, jsou příslušníci městské policie, kteří podle ní řeší problémy nespravedlivě a s předsudky.

Jazyk a kultura

S jazykem nemá problémy, přesto, že neabsolvovala žádný jazykový kurz. Bez problémů rozumí zprávám v televizi, dívá se i na české filmy. Rozumí i česky psaným

novinám, ale nekupuje je, příležitostně si je půjčuje. V ČR jsou dostupné i noviny psané v jejím mateřském jazyce. Má zde i knihy, které si přivezla z domova.

Na pracovišti i v běžném životě má příležitost mluvit česky a zlepšovat si tak své jazykové znalosti.

Pozorování

Během rozhovoru se mi žena zdála poměrně spokojená, i když pokoj, ve kterém žila společně s kamarádkou, byl v poměrně špatném stavu. Obě ženy se snažily ho zpříjemnit aspoň vyvěšenými plakáty a květinami.

4.2 Muž, 55 let, pocházející z Vietnamu

V ČR pracuje a žije 21 let. V současnosti je veden jako OSVČ (6ivnostenský list je vystaven na činnost Nákup a prodej zboží), několik let už zde má trvalý pobyt. Jeho původní zaměstnání bylo strojní inženýr elektrotechnik, toto povolání z počátku vykonával i v tehdejší Československu, ale po pádu komunistického režimu začal záhy podnikat. Za současných podmínek není ale s prací spokojen, vydělává zde i méně peněz než by vydělával ve Vietnamu. Přál by si, vrátit se ke svému původnímu povolání, ale to už prakticky není možné, kvůli poměrně dlouhému času, kdy toto povolání nevykonával.

Práce a zaměstnání

Pracuje na celý úvazek, v sobotu i v neděli a někdy, když je nutné nakoupit nové zboží, nevyhne se ani práci v noci. Není prý schopen říci, kolik hodin denně pracuje, jeho pracovní doba je značně nepravidelná, přizpůsobuje se okolnostem, ale sám ji odhaduje na cca 10 hodin denně. Nikdy neměl pracovní úraz.

Životní podmínky

Prakticky celý výdělek z obchodu jde na chod domácnosti.

Rodina

V ČR s ním žije celá rodina, tzn. manželka a 5 dětí, některé zde studují, ostatní už mají vlastní rodiny. Finanční podporu domů neposílá, pouze věcné dary. S příbuznými ve Vietnamu je neustále v kontaktu, telefonují si přibližně jednou za měsíc.

Vztahy

S úředníky ani policisty nikdy neměl problémy, všichni se k němu vždy chovali vstřícně a to i v dobách minulého režimu.

Jazyk a kultura

Po příjezdu do Československa absolvoval krátký kurz českého jazyka, nevzpomíná si ale už na jeho rozsah. Říká, že mu tento kurz ve zvládnutí jazyka pomohl minimálně, daleko více mu pomohl kontakt se spolupracovníky a pozdější době se zákazníky. Dnes zcela plynule hovoří česky. Kupuje si noviny psané jeho rodným jazykem, ale i noviny české. Čte české i vietnamské knihy, které si přivezl, případně si je půjčuje od krajanů nebo v knihovně v Praze.

Pozorování

Během rozhovoru se mi muž zdál značně unavený a jakoby rezignoval na podmínky, které jsou zde pro podnikatele nastavené. Bylo evidentní, že by se rád vrátil do Vietnamu, ale vzhledem k tomu, že zde žije prakticky celá jeho rodina, některé z dětí zde studují a jiné si zde založily vlastní rodiny, by návrat byl značně komplikovaný.

4.3 Žena, 50 let, pocházející z Ukrajiny

V ČR žije a pracuje 6 let, byla zaměstnána u česko-rakouské firmy, kde pracovala jako dělnice. Den před naším rozhovorem, ale byla ze zaměstnání propuštěna, kvůli pracovní nezádnosti.

Práce a zaměstnání

Na Ukrajině pracovala jako programátorka, vystudovala tam i vysokou školu. Když viděla, že továrna má chyby v počítačovém programu, rozhodla se, bez vědomí, vedení program opravit, což jí stálo zaměstnání. Dokud ale byla zaměstnána, neměla v práci problémy, pracovní smlouvu dostala v češtině, ale i tak jí bez problémů rozuměla. Výplata jí byla vyplácena jednou měsíčně, dostávala i výplatní pásku. Byla zaměstnána na celý úvazek, tzn. 8 hodin denně, někdy ale zůstávala v práci až 10 – 12 hodin, protože, jak sama udávala, na ubytovně se nudí a možnost jít někam za zábavou zde není. Pracovala v nočních směnách, v sobotu i v neděli, za což dostávala příplatky stejně jako za přesčasy. Nikdy neměla žádný vážný pracovní úraz, ale přesto často mívá ošklivě rozřezanou a rozedřenou kůži na rukou, a to nejen ona, ale i ostatní zaměstnanci

na stejném úseku výroby, za což nedostává žádné finanční odškodnění ani ona ostatní pracovníci.

Životní podmínky

V současné době si není jistá, jestli zde vydělává více než by vydělala ve vlasti, věnovala-li by se své původní profesi. Do ČR přišla spíš ze zvědavosti a novými zkušenostmi nežli z nutnosti. Našla si zde přítele, který jí zajišťoval poměrně solidní zázemí, poskytoval jí určitou ochranu ve firmě, kde oba pracovali. Po jeho smrti před několika lety, ale začalo její postavení ve firmě upadat, až skončila jako řadová dělnice a výpověď snad i uvítala. Z dřívějších dob měla našetřené nějaké peníze (měsíčně jí zbývala asi polovina výplaty), v současnosti si vyřizuje trvalý pobyt a chce si najít nové zaměstnání, kde by se mohla více prosadit a plánuje koupit nebo alespoň pronájem nějakého bytu.

Rodina

Žena je rozvedená, její bývalý manžel a dcera, kterou spolu měli, žijí na Ukrajině. Finanční výpomoc nepotřebují, žena jim posílá pouze drobné dárky. Respondentka momentálně žije na ubytovně, kde má ale možnost stýkat se se svým současným přítelem. Ten jí na ubytovně vybudoval pověst jakési nejmenované „vedoucí ubytovny“ a svoji pravé ruky. Domů telefonuje přibližně jednou do týdne, ale poměrně často si s příbuznými posílají SMS.

Vztahy

S krajaný se setkává denně na ubytovně. Na úřadech ani s policií nikdy neměla žádné problémy, všichni se podle ní chovají přátelsky a jsou ochotni pomoci.

Jazyk a kultura

Českým zprávám, novinám i knihám rozumí zcela bez problémů, díky tomu, že ubytovna, kde žije, se nachází na poměrně odlehlém místě, nemá moc příležitostí se chodit bavit mimo ubytovnu, tráví téměř všechen volný čas četbou a díváním se na televizi. Z domova si přivezla i některé knihy psané ukrajinsky a rusky. Pokud by chtěla, mohla by si další knihy vypůjčit od krajanů. Nekupuje ani ukrajinské noviny, byť jsou v ČR k dostání poměrně bez problémů, vystačí si s českými. Česky mluví i na pracovišti. Kurz českého jazyka nikdy neabsolvovala, naučila se mluvit sama.

Pozorování

Když jsem se se ženou setkala, byla značně rozrušená, kvůli ztrátě zaměstnání. Nejvíce jí na tom ale vadilo, že jí z práce propustil muž, o hodně mladší než ona. Celou věc brala spíše jako osobní urážku. Od paní Mečířové, pracovnice Multikulturního centra v Českých Budějovicích, která se rozhovoru účastnila, chtěla vědět některé informace, aby mohla věc vyřešit. Paní Mečířová jí nabídla, ať se zúčastní přednášky, kterou se chystá v ubytovně uspořádat o několik dní později. Přednáška se měla dotýkat témat např. jak se zbavit klientského systému, najít si samostatně a legálně zaměstnání a bydlení...Žena souhlasila a slíbila, že v objektu rozvěsí informační letáky. O několik hodin později začaly paní Mečířové chodit výhrůžné zprávy a telefonáty, aby už se na ubytovně neukazovala.

4.4 Muž, 52 let, pocházející z Uzbekistánu

V české republice žije a pracuje 12 let. Je veden jako OSVČ. Živí se jako malíř, ačkoli jeho původní povolání je učitel, toto povolání ale vykonával jen krátce.

Práce a zaměstnání

Není ale zcela spokojen ani se svojí současnou prací, nebo spíš s tím, že jeho příjmy jsou značně nepravidelné. Peníze vlastně dostane pouze, když prodá obraz. Pracuje celé dny, soboty a neděle nevyjímaje, těžko určit, kolik hodin denně. On sám tvrdí, že někdy, pracuje až 24 hodin denně. Nikdy neměl žádný pracovní úraz.

Životní podmínky

Říká ale, že zde vydělává podstatně víc, než by si vydělal ve vlasti. Přesto se mu ale nedaří, našetřit si nějaké peníze, přestože, jak udává, žije velice skromně.

Rodina

Muž je rozvedený, má dvě děti, ty ale žijí s matkou v Uzbekistánu. Finanční výpomoc jim neposílá, pouze občas nějaké drobnější dárky. Zůstává v kontaktu jak s rodinou, tak i s přáteli, kteří zůstali ve vlasti. Občas si zatelefonují, případně posílají dopisy, neví ale, jak často to je.

Vztahy

Muž má dobré vztahy se svými krajany, se kterými se často schází. Dobré vztahy má i s nejrůznějšími úředníky a policisty.

Jazyk a kultura

Zcela bez problémů rozumí českým zprávám v televizi, dívá se i na česky mluvící filmy. Kino ani divadlo však nenavštěvuje, protože mu to nedovoluje nedostatek časů ani poměrně vysoké vstupné. Bez problémů čte i české noviny. Z domova si přivezl několik knih psaných jeho mateřským jazykem. V ČR je též možné zakoupit noviny psané v jeho mateřštině. Jediné, co mu chybí, je to, že na pracovišti nemůže mluvit česky. Rozšiřoval by si tím i svoji slovní zásobu i o odborné výrazy.

Pozorování

Během rozhovoru na mě muž působil poměrně nervózně, vzhledem k tomu, že ale byl otevřený a sdílný, přičítala jsem jeho nervozitu fakt, že ačkoli to neřekl, neměl právě času nazbyt.

4.5 Muž, 29 let, pocházející z Itálie

V České republice žije 4 roky, je zaměstnán v pizzerii, kde pracuje jako kuchař a příležitostně podle potřeby i jako číšník. Pracovní smlouva je napsána česky, je pro něj srozumitelná, má její originál.

Práce a zaměstnání

V Itálii vystudoval gymnázium a následně pokračoval ve studiu hudby na vysoké škole, tu ale nedokončil. V současné době je se zaměstnáním spokojený. Maximálně mu vyhovuje, že se celý den pohybuje mezi lidmi. Jinou práci by prý ani vykonávat nechtěl, vzhledem k tomu, že při současném zaměstnání zvládá ještě vystupovat s kapelou, což byl jeho sen už od dětství. Pracuje i v sobotu a v neděli, občas dělá i přesčasy, za které dostává příplatky. Pizzerie, kde pracuje je otevřena pouze během dne, nemusí pracovat v noci. Pracuje přibližně 8 hodin denně, výplatu dostává jedenkrát za měsíc společně s výplatní páskou. Dosud neměl žádný závažný pracovní úraz, pouze občas lehčí popáleninu.

Životní podmínky

Neví, jestli v České republice vydělává více než by vydělal v Itálii. Vzhledem k daleko vyšším nákladům na živobytí, které v Itálii jsou, by s platem, který je v oblasti, odkud pochází běžný, pravděpodobně byla ve vlasti jeho životní úroveň daleko nižší. Tady mu vystačí na nejdůležitější životní potřeby přibližně polovina platu, kdežto v jeho vlasti by to byl plat téměř celý. Dalším důvodem, proč je v ČR, je to, že v ČR se

pracuje po celý rok. V místech odkud pochází, je odkázán na turistický ruch, to znamená, že v létě, během turistické sezony, se pracuje až 20 hodin denně a v zimě není práce k sehnání. Pokud nastane situace, že přes léto nestihne vydělat dostatečné množství peněz, nemá v zimě z čeho žít. V tomto případě nepomůže ani stát, protože vyplácení dávek sociální podpory se opoždí i o několik měsíců.

Rodina

Respondent je svobodný, bezdětný. Žije s přítelkyní. Finanční podporu příbuzným neposílá, několikrát do roka jezdí k příbuzným na návštěvy a potom jim vozí dárky. S příbuznými a známými si telefonují a píšou zprávy poměrně často.

Vztahy

Se svými krajany se stýká, ale není odkázaný pouze na ně, má hodně přátel i mezi Čechy. S úředníky ani s policisty nikdy problémy neměl.

Jazyk a kultura

Zcela bez problémů se dorozumí česky, rozumí českým filmům, zpravodajství, rozumí čtenému textu. Noviny v italštině zde k zakoupení jsou, ale nekupuje je. Na knihy mu nezbývá mnoho času, ale nějaké tady přeci jen má. Některé si přivezl, ale některé jsou zakoupené v ČR. Na pracovišti mluví v podstatě jenom česky. Žádný kurz češtiny nenavštěvoval, česky se naučil sám od přítelkyně, která hovořila italsky a mohla mu tak vše vysvětlit, a od přátel.

Pozorování

Při rozhovoru muž působil uvolněně, spokojeně. Byl otevřený, s otázkami naprosto neměl problémy, odpovídal ochotně a obsáhle. Odpovědi na moje otázky pojímal spíše jako poměrně obsáhlé vyprávění, které občas prokládal vtipnými poznámkami. Celkově působil velice spokojeně.

4.6 Muž, 57 let, pocházející z Ukrajiny

V České republice žije a pracuje 5 měsíců. Je zaměstnán u české firmy na dobu určitou, pracovní smlouvu dostal pouze k podpisu a to v češtině. Smlouvě nerozumí, nemá ani její originál.

Práce a zaměstnání

Na Ukrajině vystudoval vysokou školu ekonomickou, nyní pracuje jako nekvalifikovaný dělník. V práci není spokojen, chtěl by vykonávat nějaké jiné

zaměstnání, bližší jeho kvalifikaci. Pracuje na celý úvazek ve třísměnném provozu, denně pracuje 8 – 12 hodin, pracuje i v sobotu a v neděli, někdy i v nočních směnách. Často dělá i přesčasy, dostává za ně zapláceno, ale jen velice málo. Výplatu dostává jedenkrát za měsíc, ale vůbec nedostává výplatní pásku. Žádný pracovní úraz doposud neměl, ale podle jeho slov to nebude trvat příliš dlouho, než se něco přihodí.

Životní podmínky

Tvrdí, že si tady vydělává méně než na Ukrajině. Za živobytí prý ale utratí minimum. Na otázku, jestli mu tedy zbudou nějaké peníze, aby si mohl spořit, odmítl odpovědět.

Rodina

Muž je svobodný bezdětný. S nikým z domova neudrží žádné kontakty a neseťká se ani se svými krajany tady. Tvrdí, že je tady úplně sám.

Vztahy

S úředníky ani policisty nikdy problémy neměl, všichni se k němu chovají slušně. Není zde ale příliš spokojený.

Jazyk a kultura

Říká, že na noviny, knihy, televizi ani kino nemá čas, proto se k tomu nebude vyjadřovat. Nenavštěvoval doposud ani žádný kurz českého jazyka.

Pozorování

Během rozhovoru na mě tento muž působil značně uzavřeným dojmem poněkud plaše a možná podivínsky. Vypadal, jako by si chtěl udržet všechny a všechno, co nejvíce od těla, což plyne i z jeho odpovědí na mnou kladené otázky, i když rozuměl, odmítal mluvit.

4.7 Muž, 25 let, pocházející ze Slovenska

V České republice pracuje už 5 let, ale nežije zde. Občas zde sice tráví více času, ale to jen v případech, kdy to práce vyžaduje. V těchto případech zde přespává na různých ubytovnách, v penzionech...

Práce a zaměstnání

Muž zde je veden jako živnostník, má vystavený český i slovenský živnostenský list. Na Slovensku se vyučil jako autoklempíř, dnes ale pracuje jako zedník. S prací, kterou momentálně vykonává je spokojený, ale byl by spokojený i s jakoukoli jinou

prací. Důležité prý je, že práce je a není nutné řešit jaká je. Z manuálních prací prý by ho bavilo cokoli. Vzhledem k tomu, že nemá žádného nadřízeného, určuje si sám i pracovní dobu, ta se v průměru pohybuje kolem 12 hodin denně, většinou pracuje ve dne, ale někdy je nutné, některé úkoly dodělat i v noci. Stejně tak pracuje i v sobotu a v neděli. Výplatu nedostává, je placen za provedené práce. V tom případě musí počkat, až mu zákazník proplatí fakturu. Z tohoto důvodu jsou jeho příjmy značně nepravidelné, stejně jako pracovní doba.

Životní podmínky

Neví, jestli si zde vydělá více než na Slovensku. Momentálně zde má práci dohodnutou tak, že pracuje 4 týdny v kuse a následně má 2 týdny volna. V té době se vrací na Slovensko. Pokud by pracoval tam, měl by pracovní týden od pondělí do pátku a nedostával by příplatky za práci o víkendu. Ale pravděpodobně by byl celý plat o něco nižší. V ČR utratí za živobytí asi čtvrtinu svého měsíčního příjmu, zbytek si spoří a vozí domů rodičům.

Rodina

Respondent je svobodný, bezdětný. Domů příliš nepíše ani netelefonuje a ani z domova nikdo nekontaktuje jeho, jak sám říká, volal by, jen kdyby se něco stalo, jinak je to vyhazování peněz.

Vztahy

Se svými krajany se zde setkává, pracuje prakticky pouze ve slovenském kolektivu. S kolegy vychází dobře, říká, že v Čechách je hlavně kvůli tomu, že jsou dobrý a sehraný tým.

Jazyk a kultura

Česky rozumí zcela bez problémů, má hodně kamarádů i mezi Čechy. Pokud by chtěl, mohl by si zde koupit slovenské noviny i knihy, ale na čtení knih nemá čas a říká, že kupovat slovenské noviny je zbytečné, když si vystačí s českými, které čte poměrně pravidelně. Žádný kurz českého jazyka neabsolvoval, nepotřebuje ho.

Pozorování

Během rozhovoru byl muž klidný, vyrovnaný, evidentně spokojený jak s prací tak i sám se sebou, že si vše pěkně zorganizoval a naplánoval.

4.8 Žena, 29 let, pocházející z Ukrajiny

V České republice žije a pracuje 6 let jako zaměstnanec jedné české firmy. Pracuje na pracovní smlouvu, má její originál. Smlouva je vystavena v českém jazyce, takže žena obsahu rozumí jen částečně, části, kterým nerozuměla, jí byly vysvětleny ústně dodatečně.

Práce a zaměstnání

Na Ukrajině se vyučila prodavačkou, dnes pracuje jako dělnice. Sama ale říká, že s pouhým vyučením by těžko našla lepší práci, říká, že toto zaměstnání odpovídá jejímu vzdělání. V práci je spokojena, přesto by si ale přála vrátit se ke svému původnímu povolání. Pracuje na celý úvazek, 8 hod denně, v denních i nočních směnách, v sobotu a v neděli. Přesčasové hodiny nedělá, ale v případě, že by je dělala, by je dostávala řádně zaplacené. Výplatu dostává vyplacenou jedenkrát do měsíce, společně s ní dostává i výplatní pásku. Nikdy zde neměla žádný pracovní úraz.

Životní podmínky

S určitostí si zde prý vydělá daleko více než by si vydělala doma. Nedokáže říci, jakou část mzdy pohltní výdaje na domácnost a živobytí. Žádné peníze si nespoří, ale pokud něco zbude, odkládá si tyto prostředky stranou.

Rodina

Respondentka je svobodná, bezdětná. Na Ukrajině žila v domku s rodiči a sourozenci, kterým občas posílá, případně vozí nějaké drobné dárky, ale v žádném případě se nedá mluvit o finanční podpoře. S příbuznými denně komunikuje pomocí SMS zpráv.

Vztahy

Se svými krajany se setkává poměrně často, dobře s nimi vychází. Nikdy jí nezpůsoboval problémy ani styk s různými úředníky či policisty, vždy se chovali přátelsky a ochotně.

Jazyk a kultura

Českému zpravodajství rozumí bez problémů, ať už se jedná o tiskoviny či televizní nebo rozhlasové vysílání. Sleduje i české a česky dabované filmy. Mohla by si zde zakoupit ukrajinské noviny, ale tuto možnost příliš nevyužívá, příbuzní ji o dění doma informují průběžně. Nemá zde ani žádné ukrajinské knihy a ani neví, zda je možné je tady koupit. Doposud neměla potřebu je shánět. Pokud chce číst, vystačí si

s českými časopisy, případně knihami. Na pracovišti mluví česky, jazyk se naučila sama, nikdy neabsolvovala žádný kurz českého jazyka.

Pozorování

Žena na mě působila spokojeným, uvolněným dojmem. Vypadala, jakoby sem přijela spíše za zkušenostmi než za výdělkem. I když ten pochopitelně taky uvítala.

4.9 Žena, 24 let, pocházející z Kazachstánu

V České republice žije deset let, z toho zde šest let pracuje. Je zaměstnancem české firmy.

Práce a zaměstnání

Pracuje na pracovní smlouvu, má její originál. Smlouva je psaná česky, klientka jí rozumí jen částečně. Dívka nepracuje ve svém oboru, její původní specializací byl obor kuchařka – servírka. V současné době pracuje jako prodavačka, sama říká, že je to zaměstnání, odpovídající jejímu vzdělání. V práci ale není úplně spokojená, přála by si a potřebovala by vydělávat více. Z tohoto důvodu by potřebovala změnit zaměstnání. Pracuje na celý úvazek v jednosměnném provozu. Do zaměstnání chodí i v sobotu a v neděli. Občas dělá přesčasové hodiny, za které má příplatky. Výplatu dostává každý měsíc společně s výplatní páskou. Nikdy neměla pracovní úraz.

Životní podmínky

Žena si prý zde určitě nevydělává tolik peněz jako by si vydělala v Kazachstánu, měsíčně utratí za nejnnutnější životní náklady Více jak polovinu výplaty. Přesto se jí povede si měsíčně nějaké peníze našetřit.

Rodina

Respondentka je svobodná, bezdětná. V ČR žije sama, s příbuznými v Kazachstánu udržuje minimální kontakty, tzn. několik dopisů či telefonátů do roka z její strany, příbuzní jí nekontaktují vůbec. Dívka jim neposílá ani finanční podporu, ani dárky.

Vztahy

Se svými krajany se stýká často, stejně tak jako s cizinci jiných národností a se svými českými přáteli. Na úředníky policisty si nemůže stěžovat. Chovají se přátelsky, jsou ochotní.

Jazyk a kultura

Česky se domluví bez problémů, rozumí mluvené řeči, není pro ni problémem poslouchat rádio či televizi. Občas jde s přáteli do kina. V České republice jsou dostupné i noviny v její mateřštině, čte ale převážně české noviny. Jsou zde dostupné též knihy, které ale nekupuje. Na pracovišti mluví pouze česky. Žádný kurz češtiny neabsolvovala.

Pozorování

Žena působila klidným vyrovnaným dojmem, během rozhovoru byla komunikativní, sdílá.

4.10 Muž, 53 let, pocházející ze Slovenska

V České republice žije a pracuje 5 let. Je zde zaměstnán u jedné zahraniční firmy. Pracovní smlouva je vystavena v českém jazyce, jejímu obsahu plně rozumí. Má její originál.

Práce a zaměstnání

Muž je zaměstnán jako řidič, jeho pracovní doba je složena z několika časových úseků během dne. Přiváží a odváží do zaměstnání ostatní zaměstnance firmy. Firma má třísměnný provoz, což pro muže znamená, že pracuje ve 2-3 hodinových úsecích třikrát denně. Mezi jednotlivými návozy má volno. Jeho původní povolání je automechanik, tudíž se dá říci, že pracuje ve svém oboru, má práci odpovídající svému vzdělání. V zaměstnání je spokojen. Někdy pracuje i v sobotu, ale neděle mívá zpravidla volné. V klasických nočních směnách nepracuje, pouze přiváží zaměstnance na noční směny, ale co jeho osoby se týká, sám říká, že to považuje ještě za směnu odpolední. Občas se nevyhne ani přesčasovým hodinám, za které má příplatky. Výplatu dostává jedenkrát měsíčně spolu s výplatní páskou. Pracovní úraz nikdy neměl.

Životní podmínky

Muž si zde vydělává podstatně více, než by si vydělal na Slovensku. Za živobytí zde utratí asi polovinu platu, ostatní peníze si spoří a používá na splátky domu, který si s rodinou pořídili na Slovensku.

Rodina

Muž je ženatý, manželka žije s ním v ČR. Mají 3 děti, 2 dcery už mají vlastní rodiny, jedna žije na Slovensku, ale druhá žije s českým manželem v ČR. Nejmladší syn

žije u rodičů, studuje na střední průmyslové škole. Peníze domů posílají, ale nejedná se o finanční výpomoc, nýbrž o splátky na dům, které posílají příbuzným a ti je převádějí do banky. S příbuznými zůstávají v neustálém kontaktu, telefonují si, píšou si SMS a jedenkrát za tři měsíce se s příbuznými vzájemně navštěvují.

Vztahy

Vztahy s krajany příliš neudržují, setkávají se pouze s příbuznými, jak respondent uvádí, ani tady jiné Slováky nezná. Přesto se ale přátelí s několika českými rodinami. Syn dobře vychází se spolužáky i s vrstevníky. S policisty ani úředníky nikdo z rodiny nikdy problémy neměl.

Jazyk a kultura

Muž zcela bez problémů rozumí česky, ať už mluvenému nebo psanému projevu. Má možnost koupit si zde slovenské noviny, ale nevyužívá ji. Kupuje si české noviny, které stojí méně a o aktuálním dění na Slovensku ho pravidelně informují příbuzní. Z vlasti si přivezl několik knih, pokud by chtěl, mohl by si zde i nějaké slovenské knihy dokoupit, ale nemá potřebu. Na pracovišti má možnost mluvit česky, ale nevyužívá ji, mluví slovensky.

Nikdo z rodiny nikdy nenavštěvoval kurzy českého jazyka, syn se česky naučil ve škole a rodiče to nikdy nepotřebovali díky malým rozdílům mezi češtinou a slovenštinou.

Pozorování

Během rozhovoru na mě muž působil klidným, uvolněným dojmem. Říká, že všichni členové rodiny jsou zde zcela spokojeni, což dokládá pohled na něj samotného i na jeho syna. Oba byli přátelští, otevření, komunikativní, dobře oblečení a upravení.

4.11 Muž, 45 let, pocházející z Itálie

Muž žije a pracuje v České republice už 12 let. Přijel sem po té, co se oženil s Češkou. Nejprve společně žili asi 3 roky v Itálii a po té se rozhodli pro odchod do ČR. Muž si zde našel práci u jedné italské firmy, kde pracuje jako skladník. Pracovní smlouvu dostal v italštině, takže jejímu obsahu plně rozumí, má její originál.

Práce a zaměstnání

V Itálii vystudoval pouze základní školu. Jak sám ale říká, bylo to z toho důvodu, že ho nebavilo chodit do školy, myslel si, že život ho naučí víc než škola.

Daleko více ho bavily manuální práce než práce např. v kanceláři. V současné době pracuje jako vedoucí skladu a logistiky. To je v podstatě post odpovídající vyššímu vzdělání než má respondent, ale on se k němu postupně dopracoval díky učenlivosti a zkušenostem, které za léta praxe nasbíral. Mimo skladu má na starosti částečně i výrobu – hledá nové zaměstnance a určuje mistry. V zaměstnání je velice spokojený. Pracuje na celý úvazek, nelze ale říci, kolik hodin denně. Tento fakt není určený ani v jeho pracovní smlouvě, ta prý je psaná tak, že může být v práci půl dne za měsíc, ale zrovna tak 20 hodin denně. Hodně pracovních úkolů může vykonávat i mimo továrnu. Pracuje i v sobotu a v neděli, v noci pouze výjimečně. Továrna má sice třísměnný provoz, ale tento muž pracuje v podstatě jen v jedné směně a to denní. Díky takto sestavené pracovní smlouvě se nedá určit, dělá-li i práci přes čas, protože nemá určeno, kolik hodin má pracovat. Podle našeho zákoníku práce ale přesčasové hodiny dělá, protože, jak říká, určitě pracuje více než 40 hodin týdně. Výplatu dostává jedenkrát za měsíc společně s výplatní páskou, ale ani podle té nepozná, zda dostává za přesčasové hodiny příplatky, protože výplatní páska je vystavena v češtině a tím pádem je pro něho nesrozumitelná. Pracovní úraz zde nikdy neměl.

Životní podmínky

Částka, kterou zde muž vydělává, mu umožňuje přibližně stejnou životní úroveň, jaké by dosahoval v Itálii, vykonával-li by podobné zaměstnání, jaké vykonává zde. Částka v eurech by sice byla vyšší, ale zároveň by byly vyšší i náklady na živobytí. Za živobytí zde utratí přibližně polovinu výplaty, další část posílá bývalé manželce a synovi jako výživné. Přesto mu ale měsíčně nějaké peníze zbudou, což mu v současnosti umožňuje splácet leasing na automobil a něco málo si spořit. Je nutné ale zohlednit fakt, že během rozvodu a i několik měsíců po něm, byl muž prakticky bezdomovcem. Přespával v automobilu zapakovaném na firemním parkovišti, protože majetek, který zde s bývalou manželkou vlastnili, byl napsán na její jméno a tím pádem on tady po rozvodu nevlastnil nic. K tomu se ještě přidala opožděná výplata v zaměstnání, takže nějaký čas byl nucen žít ze skromných úspor, které mu ale umožňovaly pronajmout si byt. Když peníze došly, musel řešit situaci takto.

Rodina

Muž má krátce po rozvodovém řízení, jeho bývalá manželka je Češka a i syn má české občanství. Dnes žijí odděleně, syn byl svěřen do péče matce. Muž neposílá

příbuzným do Itálie žádnou finanční výpomoc, pouze dárky. Ty většinou vozí osobně, když jezdí na návštěvy k příbuzným, což je asi jedenkrát za tři měsíce. Teď už ale nebyl v Itálii asi rok a půl, neumožnilo mu to mu to pracovní nasazení. S příbuznými je v neustálém a pravidelném kontaktu přes telefon.

Vztahy

S krajany se setkává každodenně v zaměstnání, ale nelze říci, že by mezi nimi byly přátelské vztahy. Je to i z toho důvodu, že většina Italů ve firmě, kde pracuje, zastává poměrně vysoké posty a nechtějí se příliš přátelit s řadovými zaměstnanci. Muž se setkává i s krajany mimo firmu, ale i tady se dá říci, že jde spíše o známé než o kamarády v pravém slova smyslu. Díky tomu, že češtinu ovládá minimálně, je v podstatě odkázán pouze na Čechy, kteří hovoří italsky, ale těch je velmi málo. S úředníky ani policisty neměl nikdy žádné problémy, podle něj jsou vstřícní a ochotní.

Jazyk a kultura

Muž hovoří velice málo česky, jeho jazykové schopnosti se soustřeďují spíše na jednotlivé věty, není schopen delšího projevu. Rozumí mluvenému slovu, pokud se ale mluví pomalu, z rychlejšího projevu je schopen zaregistrovat jen útržky. Stejně útržkovitě rozumí i psanému textu. Kupuje si zde italské noviny a přivezl si i italské knihy, které si zde ale může i koupit nebo vypůjčit. Četba je jeho velkým koníčkem. Na pracovišti by měl možnost mluvit česky, ale nevyužívá ji jednak ze strachu, že se před podřízenými shodí a pak i proto, že jeho jazykové možnosti na plynulejší domluvu nestačí. Hned po příjezdu do ČR absolvoval kurz českého jazyka, ale v malém rozsahu a jak sám říká, tento kurz mu v ničem nepomohl.

Pozorování

Při našem setkání byl muž velice dobře naladěný, byl otevřený, komunikativní, uvolněný. Vypadal celkově spokojeně.

5. Diskuze

Během výzkumu jsem narazila na několik zajímavých faktů. Jedním asi nejzajímavějším z nich bylo to, že ačkoliv se všeobecně předpokládá, že cizinci obzvláště ti z východní Evropy zde pracují ve velice špatných podmínkách, cizinci zde neměli nikdy žádný pracovní úraz. Pochopitelně se nabízí myšlenka, že by mohli úrazy zamlčovat a skrývat, ale vzhledem k tomu, že jsem výzkum prováděla pouze mezi legálně zaměstnanými a legálně zde žijícími cizinci, neměli by tyto žádné důvody pracovní úrazy zamlčovat. Tento fakt pravděpodobně svědčí pro to, že zaměstnavatelé zlepšili pracovní podmínky a vybavili zaměstnance náležitými ochrannými pomůckami, přičemž dbají i na jejich používání.

Dále je velice významný fakt, že cizinci si během výzkumu na životní a pracovní podmínky, jako je třeba bydlení, možnost ušetřit si měsíčně nějaké peníze, jsou-li v zaměstnání spokojeni atd., nestěžovali, pouze jeden muž se vyjádřil, že není příliš spokojený a dále pak vietnamský obchodník byl spíše zklamán podmínkami pro podnikání než, že by byl nespokojen. Jak ale uvádí Motlová, 2006: „Při výzkumu imigrantů z třetích zemí dlouhodobě žijících v ČR, na kterém jsem se měla možnost podílet, jsem se často setkávala s rodinami potýkajícími se s nejrůznějšími ekonomickými i sociálními těžkostmi.“ Velmi často vysvětlovali tyto lidé své rozhodnutí žít v ČR i za cenu nekvalifikované, málo placené práce, špatných pracovních podmínek, finančních potíží či odtržení od příbuzenstva, tím, že je to oběť pro lepší budoucnost jejich dětí.“ Během mého výzkumu si nikdo na životní podmínky nestěžoval, s penězi zde vycházejí bez problémů, mnozí si ještě měsíčně nějakou částku ušetří. Všichni jsou v kontaktu s příbuznými ve vlasti, až na jednoho muže.

Dalším zajímavým faktem je i to, že poměrně velká část respondentů uvádí, že si zde nevydělají více než ve vlasti, někteří si zde vydělávají stejně, ale někteří dokonce méně. Tím pádem u těchto lidí pravděpodobně nejde o ekonomickou migraci nebo určitě ne ve všech případech. Nikdo z respondentů neposílá finanční výpomoc příbuzným ve vlasti. Tyto dva fakty by potvrdzovaly hypotézu, že Česká republika přestává být pro cizince z východní Evropy ekonomicky a pracovníě zajímavou oblastí, jak tvrdí MF Dnes v časopise Slovo, 2007: „Pracovat v Česku přestává být pro řadu

obyvatel bývalého východního bloku tak lukrativní záležitostí, jako v minulosti.“ A vracejí se domů. Velký příliv Slováků, Ukrajinců ale třeba i Poláků pomalu končí, jak uvádí, v časopise Slovo Mladá Fronta dnes, 2007. Nahrazují je čím dál častěji například Vietnamci nebo Mongolové.“ Hlavní úbytek nově přicházejících je u Slováků, jak uvádí MF Dnes v časopise Slovo, 2007: „V poslední době se růst jejich počtu výrazně zbrzdil. V září jich oproti srpnu přibilo jen 280, zatímco v předchozích měsících to bylo i několik tisíc. Někteří se už dokonce začínají vracet domů, protože jim klesá nezaměstnanost, zvyšují se jim platy“

Z celého mého výzkumného souboru 11 respondentů, pouze dva uvedli, že se účastnili kurzu českého jazyka. Jeden muž tento kurz těsně po příjezdu do tehdy ještě socialistického Československa, tehdy absolvoval jakýsi kurz, který dnes už ale není schopen specifikovat, jediné co si pamatuje je, že mu nebyl výrazně nápomocný ke zvládnutí češtiny. Další muž absolvoval kurz před 12 lety, ani pro něj nebyl příliš velkým přínosem. Ostatní respondenti uvádějí, že se jazyk naučili sami, případně od krajanů. Podle mého názoru je velká škoda, že se cizinci těchto kurzů neúčastní. Kurzů je veliký výběr (v Českých Budějovicích tyto kurzy nabízí například Multikulturní centrum a Diecézní charita). Neziskové organizace a občanská sdružení, která tyto kurzy většinou pořádají, mají i velkou volnost v tom, kdy kurzy probíhají. Zohledňují tak skutečnost, že cizinci jsou zde ve většině případů zaměstnání, tudíž se nemohou přizpůsobovat výuce, ale výuka se musí přizpůsobit jim. Ve své práci uvádí Motlová, 2006: Státní koncepce integrace zdůrazňuje, že integrace je procesem komplexním. Zejména pak vyzdvihuje tyto čtyři oblasti: znalost českého jazyka, ekonomickou soběstačnost cizince, orientaci cizince ve společnosti a vztahy cizince s členy majoritní společnosti. Je jisté, že pro úplnou integraci cizince nestačí, pouze slovní zásoba, ale přesto se zde nabízí hypotéza, že: Omezená slovní zásoba brání cizincům udržet navázané sociální vztahy se členy majoritní společnosti. Cizinci, kteří se jazyk naučili sami, mají problémy se plně integrovat do společnosti, protože jejich slovní zásoba bývá omezena na určitá témata a okruhy (např. ze zaměstnání,...). Odborně vedený jazykový kurz by jim rozhled v tomto směru zcela určitě rozšířil.

Podle výsledků výzkumu se domnívám, že dnes, i když tomu tak dříve nebylo, již prakticky není rozdíl v pracovních možnostech, pracovním uplatnění a pracovních

podmínkách u cizinců z tzv. východu a u těch, kteří přišli ze zemí západních. Jak jsem zjistila, v obou skupinách se vyskytují, jak lidé spokojení, tak i ti, kteří mnoho důvodů ke spokojenosti nemají. Zde asi hodně záleží na povahových a osobnostních vlastnostech jedince. Jisté ale je, že pokud se někdo dostane do područí klientského systému (což sice nikdo neuvedl, ale u některých jsem měla dojem, že zde nějakého klienta mají), chce to opravdu velkou dávku osobní statečnosti a vytrvalosti, aby se z tohoto soukolí dostal.

Bohužel ale není možné jednoznačně říci, jestli se příchodem cizinců do ČR zlepšily jejich životní podmínky či nikoli. Někteří uvádějí, že ano (4 respondenti), jiní, že zde žijí stejně nebo to nedovedou přesně posoudit (4 respondenti), ale někteří dokonce tvrdí, že si zde vydělávají méně (3 respondenti).

6. ZÁVĚR

Během psaní bakalářské práce jsem narazila na jeden velice závažný problém a to nedostatek a nedostupnost literatury zabývající se danou problematikou. Než jsem začala práci samotnou psát, domnívala jsem se, že toto nebude hlavní problém. Jako daleko větší nesnáz jsem z počátku viděla např. neochotu cizinců svěřovat někomu někdy poměrně citlivé údaje. Tento fakt ale naštěstí nenastal. Cizinci byli povětšinou velice vstřícní a ochotní mluvit o čemkoli.

Domnívám se, že cíl práce, a sice zjištění pracovních možností a pracovních podmínek cizinců pracujících v České republice se mi podařilo naplnit, zrovna tak jako zjistit, zda existují rozdíly v pracovních možnostech a pracovních podmínkách ve vztahu k národnosti a zemi, z níž tito cizinci přicházejí a jestli se jejich příchodem do ČR zlepšili jejich životní podmínky či nikoli, se mi podařilo naplnit.

Bakalářská práce by se dala v budoucnu využít ke zlepšení životních podmínek cizinců a to hlavně pro boj s organizovaným zločinem, kterým nepochybně klientský systém je. Dala by se použít například pro zaměstnavatele, aby pochopili, jak mentalitu zaměstnanců ze zemí, kde se klientský systém vyskytuje, tak i pro to, aby se mu sami vyhýbali, případně se mu dovedli postavit.

7. KLÍČOVÁ SLOVA

azyl - ochranný pobyt, který stát poskytuje příslušníku jiného státu nebo osobě bez státní příslušnosti v souvislosti s jejím pronásledováním zpravidla z důvodů politických (v ČR jsou důvody udělení azylu specifikovány v zákoně o azylu);

azylant - cizinec, kterému byl udělen azyl

cizinec - osoba bez státního občanství daného státu. Podle cizineckého zákona se cizincem rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky včetně občana Evropské unie

cizinecký zákon - právní norma upravující podmínky vstupu a pobytu cizince na území České republiky, včetně jeho vycestování z území a vymezuje působnost Policie ČR, Ministerstva vnitra a Ministerstva zahraničních věcí v této oblasti státní správy - zákon č. 42/2008 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky

imigrace - změna místa pobytu směrem do regionu

imigrant - osoba, přicházející do země za účelem pobytu dlouhodobějšího charakteru

migrace - přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. S ekonomickým rozvojem se intenzita migrace neustále zvyšuje

8. POUŽITÁ LITERATURA

ČERNÍK, Jan, et al. *Pilotní výzkum prostředí obchodu s lidmi na území české republiky* [online]. 2005 [cit. 2008-04-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.iom.cz/>>.

Česko učí Ukrajince získávat práci legálně. *Kariéra, ČTK in Slovo*. 2007, roč. 4, č. 4, s. 21.

Informace pro cizince s trvalým pobytem. 1. vyd. [s.l.] : MPSV, 2007. 14 s.

KOČÁRKOVÁ, Eva. *Asistenční systém zaměstnávání Ukrajinců* [online]. 2007 [cit. 2008-04-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2067163>>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Informační publikace pro cizince : Česká republika*. 1. vyd. Praha : MPSV, 2006. 88 s. ISBN 80-86878-43-0

Mobilní služby pro imigranty. *OPU in Slovo*. 2006, roč. 3, č. 2, s. 24.

MOTLOVÁ, Eliška. *Projekt diplomové práce : Když děti učí rodiče: role dětí v integraci cizinců ze třetích zemí do české společnosti (případ ukrajinské komunity)* [online]. 2006 [cit. 2008-05-03]. Dostupný z WWW: <http://tucnak.fsv.cuni.cz/~hajek/ski/projekty_dp/motlova_projekt_dp.htm>.

Organizace pro pomoc uprchlíkům - OPU. *Vítejte v České republice*. 3. dopl. vyd. Praha : OPU, 2006. 60 s.

Ukrajinci došli. V Česku chybějí dělníci. *MF Dnes in Slovo*. 2007, roč. 4, č. 4, s. 22.

Veřejné zdravotní pojištění cizinců [online]. 1993 [cit. 2008-05-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.citace.com/apl-www.php>>.

Zákon 42/ 2008 Sb., Zákon o pobytu cizinců

Zaměstnávání cizinců a vysílání zaměstnanců a OSVČ do ciziny. 2. aktualiz. vyd. Olomouc : Anag, 2006. 222 s. ISBN 80-7263-350-3.

9. PŘÍLOHY

Příloha č. 1 : Okruhy použité při řízeném rozhovoru

OKRUHY PRO ŘÍZENÝ ROZHOVOR

Obecné údaje (muž/ žena, věk, ze které země pochází, jak dlouho žije v ČR, jak dlouho pracuje v ČR,...)

Práce a zaměstnání (pracuje na pracovní smlouvu nebo jako OSVČ, dostal pracovní smlouvu písemně, má její originál, dostal ji v češtině, v mateřském jazyce nebo v nějakém jiném pro něho srozumitelném jazyce, rozumí jejímu obsahu, pracujete ve svém oboru, má práci, která odpovídá jeho vzdělání, má vyšší vzdělání než takové, které odpovídá práci, kterou teď vykonává, jaké je jeho původní vzdělání, je se současnou prací spokojen, chtěl/a by vykonávat jinou práci, pracuje na celý úvazek, pracuje i v sobotu a v neděli, pracuje v nočních směnách, na kolik směn pracuje, kolik hodin denně pracuje, dělá práci přesčas, má za práci přesčas příplatky, jak často dostává výplatu, dostává výplatní pásku, měl zde někdy nějaký pracovní úraz, dostal od zaměstnavatele nějakou finanční náhradu,...)

Životní podmínky (vydělá zde více, než by vydělal doma, jakou část mzdy utratí za živobytí, ušetří si měsíčně nějaké peníze, posílá finanční podporu příbuzným, kteří zůstali v jeho vlasti,...)

Rodina (je ženatý/ vdaná, děti, je manžel/manželka též cizinec, žijí společně v České republice, dostává dopisy, telefonuje mu někdo z domova, jak často píše dopisy nebo telefonuje domů,...)

Vztahy (setkává se s krajany, jak se chovají na cizinecké policii, na odboru sociálních věcí, na České správě sociálního zabezpečení, ...)

Jazyk a kultura (rozumí českým zprávám v televizi, dívá se na české/česky dabované filmy, chodí do kina, jsou v ČR dostupné nějaké noviny psané jeho rodným jazykem, rozumí denním zprávám v českých novinách, má tu nějaké knížky psané v jeho rodném jazyce, přivezl si je s sebou nebo měl možnost si je zakoupit v ČR, má možnost na pracovišti mluvit česky, navštěvoval nějaký kurs českého jazyka, kdy, na jak dlouho, kolik hodin českého jazyka absolvoval týdně, pomohl mu tento kurs ke zvládnutí denní komunikace,...)